

čaji na licu svakoga pastira sveršeno slažu s onom slobodom i hrabrostju, koja čovjeka mužem i junakom čini.

(Konac slēd.)

V Ě Ć E.

Što se snuje, stvara sada
Med našimi, med inimi,
To sa čelīm serdca mlada
Zarom vješto daj poprimi.

Pa se brini za buduće,
— Jer će tamo razvez biti —
Veseo, ak' ti je moguće,
Nješto k njemu doprinuti.

Ali hitro kao slovo,
Što se može gdje izrići,
Mine, leti vrēme ovo,
Da ga jedva možeš stići.

Zato više, nego k tomu,
Najprē sile sve sjedini:
Da pomogneš rodu svomu
I premilij domovini.

Rodu, da, i domovini!
To ti budi na pameti.
Sad potrebni su ti čini,
S Bogom brate! — vrēme leti.

Eduard Talian,
Ugar.

BULGARSKE ŽETELJKE.

U Macedonii, gdje kako se to znade u sred medju Turci, Vlasii, Gerci i Arnauti dan današnji mnogo bugarskoga roda, navlastito po selih pribiva, obdržaje se u vrēme žetve pameti vrēdan običaj, kojega izvor novii putnici po tih stranah tja u dobi Herodotovoj i u krajinah Paeoničkih (433 pred kr.) traže, u obće prostu ili nikakvu znanost o naravi i običajih slavjanskih narōdah neimajući. Jest pako taj običaj slēdeći: Vlastelini ili najmenici poljah u prerodnih ravnicah okolo varoša *Soluna* (Thessalonika) i *Pelle*, nekdašnjeg prēstola kraljah macedonskih, prizivaju svake godine u lētu množinu ženah i dēvojakah bugarskih na žetvu. Taki po ugovoru vlastelinah za platju, idu dēvojke pod zašči-

tom vodjah, koje si same izaberu, iz svojih domōvah veselo u široka polja, gdje se do konca žetve zaderže. One, kojim srēca zapane u sela blizu glavnoga mēsta *Soluna* položena dojtii, neprepuštaju to od starine glasovito mēsto pohoditi, i u njem se oglednuti. Svaka tih dēvojakah obuče se svetačno, imajuć na sebi haljetak i šarenu suknju, vlasii mnogostručno ter umētno spletenē i razdēljsne. Kano družice starogerēke boginje žetve *Cerere* idu u franačke (t. j. kerštjanske, *Franci* zovu se kod Turakah vlastovito kerštjani, izvan granicah turskih u Europi porōdivši, se a u Tursku se samo naselivši), gerčke i turske kuće, pēvajučē i plesajućē, deržeć se uskup za pase, arnautski tanac *kolo* rečēni (u obće staroslavjanski, ne samo u Bugarah, Serbāljah i ostalih Iirah nego stranom i u Poljskoj i Ruskoj poznati), ter diveće se nad svojom lēpotom u franačkih kucah u ogledalih, od kojih se nehotno i teško razstati mogu. — Čini se, da su putniku, koji na u to kratko izvještje o macedonskih Bulgarkah dade, žitje i običaji Hotentōtah i Patagōnācah bolje bili znani, nego bližnjih njemu europskih Slavjānah, što ravno nije samo njegov jedini nedostatak, nego vladajućii u obće pokvareni i prevratjeni duh ili bolje neduh svih inostranācah, koji nosove svoje na zemljah Slavjanskih stružu. Nesamo u Macedonii na imanjih turskih, nego takōdjer i u Ugarskoj na imanjih magyarskih i drugdē Slavjanke podobnim načinom žetvu izveršuju. U tom su obziru sadašnji Slavjani samo obraz onih prastarih predjakah svojih, o kojih nam historia pripovēda. Kod Slavjānah nekada na morju baltiĉkom, naime u Pomorju (Pommern), stanujućih, najvećje i najuglednie gospoje idjahu sa čeljadju svojom na njuvu, i poprimalu u ruke serpove. Na ratarском (oračkom) životu zakladaju se najkrasnie krēposti narōdah slavjanskih, ter stranom baš tomu ratarstvu Slavjānah i ljubavi svoje zemlje mora zahvaliti Europa, da u njoj danas svuda Turci i Tatari nevladaju, i da se po njoj nežire. Što u obće, polag navadnoga bēga stvarih ljudskih, današnji inostranski skribleri nepriznavaju, hrustećii se

se (režećii) i potipajućii nazlobno i nezahvalno važnost naroda slavjanskoga, gdje samo mogu, bez svakoga stida i mēre. — Neimajući dakle nade od takovih tepācah i čerĉkarah istinitih i dostovernih zapobiti izvještjah o udaljenom rodu našem, neostaje nam ino, već se k čistim t. j. domaćim vrukom obratiti. U tom ogledu, budući smo o *Bulgarkah* govoriti počeli, obnoviti budemo ovdē starje izvještje o njih, dano u jednoj knjizi českoj iz 16. stolētia. Čitamo pako tamo o njih slēdeća: „Iz Niše krenuli smo se u *Sofiu* (bulgarski *Sredec*), koje je mēsto dosta veliko i ljudnato domaćimi i prostimi stanovnicii. Nēgda kraljem bulgarskim, zatim, ako se nevaram, vladarom serbskim prinadležaše, doklegod je taj dom ili rod trajao, ili dok nije turskimi rati poginuo. Otdud za nekoliĉko dānah uzemo put kroz vesela i jako rodna polja bulgarska, i to smo vrēme hlēb popeljni jeli, koji oni *pogača* (srav. moravski i slovački *pagač*) zovu. Te hlēbe žene ili dēvojke prodavaju, jerbo u tom kraju nigdē nikakvoga pekara nejma. Kako daklem saznađu, da su gosti došli, da si koji novac zaslуже, začine berzje bolje melju (muku brašno) s vodom, bez kvasa, ter tēsto u vruć pepel zagernu, i taki onako topal za jeftinu cēnu prodaju. Tamo je i druga hrana dosta jeftina. Nesmēmo ovdē zamučati niti okrase ženske u tom kraju. Samimi skoro košuljami se odēvaju, i te imaju iz platna ne mlogo tanjeg nego se kod nas žaklji dēljaju (?), nego vendar razliĉnim šitjem i mnogoverstnimi bojami izšarane: u čēm se same sebi neizmērno dopadaju. I zato videćē naše košulje iz tankoga i skupoga platna napravljene, rekoše, da se čude našoj prostoti, da tako proste bez svake boje i nepromēnjenoga šitja košulje nosimo. Ali nam ništa tako novog i čudnovitoga nije bilo, kano glava njihova, na spodobu turnja pokrita, ili je kapa ili klobuk, čisto neobiĉajne slike i prilike. Taj je spleten iz slame i platnom je podšit, nego načinom svojim sa svim drugojaĉii od onoga, što naše seljanke nositi obiĉaju. Taj bo visi uprav do ramēnah, kraj njegov čim je niži tim je širji,

a u višini nad glavom šiljat. Tomu je naproti naših ženah doli užji a gori u okruglini sve širji; tako da se prikladnii čini protii suncu i kiši. U srēdini pako za okrasu svuda vise novci, svakojaki kipi, komadići stakla svakojake boje i ostale titrave stvari, samo ako su bliskave. Tako anda idu med ljude nagizdane i narešene, kano da bi svaka njih osobu one Hekube (supruga Priama kralja Trojanskoga) ili Klytemnestre, dok još Troja u svojoj slavi stajaše, predstavljala i na sebi nosila.

(Konac slēd.)

VITEZ PEŠIK.

U selu *Komarovu* na goroviĉkom imanju u berunskom kotaru, gdje se znamenite železane (*Eisenhüte*) i prizborne lēvarnice u Českoj zemlji nalaze, stoji starobil, čeversti i još obitavani grad nēgdašnjih Komarovskih vitezōvah iz roda *Pešikah*, kojih se gerb još i danas na mnogih mēstih u njem vidjeva. Taj gerb ukazuje održanu čovēću nogu, a stari kronikari toga gerba početak slēdećim načinom dokazuju. Česki vitez *Pešik* binše jednoĉ skupa s vodjom česke vojske od Nēmācah uhvatjen, i s njim zajedno u jednu uzu bačen, gdje obojvica jedan k drugomu težkimi verugami (lanĉii) prikovani bivši, žalostni odlučak tužne svoje sudbine oĉekivahu. Budući se nijedan, osobito vodja, oslobođenja nadati nemogaše, odlučii se blagorodni *Pešik*, da na korist domovine svojega vodju sačuva, k neobiĉajnoj žertvi samoga sebe. Odrēze si najmre nožem, koji za pāsom imadaše, svoju k njemu prikovanu nogu u kolēnu, i obvezav si berzje bolje ranu, pripomogne mu s prikovanom nogom kroz okno (prozor) iz uze pobēgnuti, što mu takōdjer i srēčno za rukom izide. Tajaše pako i podnosaše, svake pomoći lišen, svoju neizmērnu bol tako dugo, dok sa stanovitostju nije mogao predvidēti, da je vodja jur dosta daleko izmaknuo, ter da se za njega višje ništa bojati nemade. To velikomisleno samoga sebe, viteza *Pešika*, zatajenje tako je istoga zapovēdnika neprijateljskoga ganulo; da ga je najbriljivie dao lēčiti, i iz suzanjstva na slobodu izvesti. Kada se je pako *Pešik* opet u svoju oslobodje-

biaše naš prvi narodni pjesnik. Mi smo svi-kolici tom nezgodom još navèk jako žalostni. Bi ustrèljen, uloživši se za èest žene, na dvoboju od Hollandèana Dantesa i. t. d.

Pazka. Ostatak o skonèanju Puškina i naredba od careve strane poradi rodbine i spisah njegovih jur je iz novinah obilno poznana, kako i to, da se je nedugo za tim pismom dana 7. Ožujka (Marca), najuèenii prelat ruski, metropolita *Jergenij*, u 70 godini života svojega iz ove vremenitosti na vèčnost odputio. Èest i slava uzpomeni njegovoj!

P. J. Š.
preveo V. B.

BULGARSKE ŽETELJKE.

[Konac.]

Tudi mi je palo na um, kako je stvar veoma izprazna i nišèetna, koja se zove plemenščina iliti stališ i rod starožitni i slavni. Jerb hotèc saznati od nekøjih dèvièah krasnijih, da li su one mozebit rod plemenita bile, èujem; da iz znamenite gospode toga naroda proizilaze, a nekøje biahu i roda kraljevskoga, pak su sada za volara pošle. Tako se malo proštimava u carstvu turskom plemenščina! Vidèò sam potlam i drugdè ostanke *Kantakuzènah* i *Palacologah* carskih rodòvah u mnogo većem nepoštenju i zateptavanju medju Turci stanovati, nego nègda *Dionysius* u Korintu. Jerbo Turci nikoga niti same svoje ljude višje neproštimavaju i necène, nego kakov tko je: jedini se samo dom *ozmanski* iznimlje, koji po predjacih svoje dostoinstvo i svoju èenu ima.“ — Što putnik taj (1554) ovdè o dèlanju *pogaèe* govori, to kod Bulgàrah, još dan današnji tako isto traje, kako to putopis Anglianca *Valše* (1828) svèdoèi. Što se pako neobièajnoga ženskoga škriljaka ti'e, molimo èitatelja, neka u *Dobrovskoga* Slovanku dèl 2-gi pogledi, gdè èe ga pred naslovom izrisana najti. Zove se bugarski *tarpoš*, a nosi se na mèstih i kod Serbàljah. K dopunjenju pridajemo ovdè, što je slavni i visoko zaslužen Slavjan (Ilhro-Serb) g.

Vuk Stefanoviè Karadžiè u svojem Rèèniku serbskom o njem opazio, i naznaèio. „Tarpoš nose žene u Zvorničkoj nahiji po *Jadru* i po *Radjevini*, i to je može biti u svemu svètu najveèja ženska kapa: ona je okrugla kao pogaèa, i gdèkoja je širja od aršina (ri-fa), pa se nenosi odozgor na glavi, nego sastrag pa stoji od glave gore upravo (gotovo kao na Slovanki g. Dobrovskoga), a izpod gerla je derži podbradnjik da nepadne natrag. Kad sastrag duva vètar, ili kad hoèe žena da se sagne, onda trèba da derži sprèd tarpoš rukom da nepadne preda nju; a kad vètar duva sprèd, onda trèba da ga derži rukom sastrag: zašto hoèe vètar podbradnjikom da odkine glavu, ili da zavalu ženu natrag; kad hoèe žena da udje na kakva vrata, onda trèba da se sagne i da ukosi glavu. Tarpoš je opletan od bèle loze, pa je na lozu navuèena velika kapa od cervene èohe; po èohi je prišivena šamija (tako da se èoha i nevidi), a prèko šamije pribodena iglama (trepèanima i kolaèarama) bèla maramica; ta je maramica sprèd sva izkitjena parama (para turski penez), trepèanim iglama, smiljem i ružama (naèimjenim); gdèkoje gazdinske žene nose i *kajicu* (Kopfschmuk von Münzen) sprèd; a mlade naèiné naokolo oko svega tarpoša kao vènac od ruže i od smilja; od strag visi niz ledja jedan kraj od šamije (nakitjen parama i ostalim bèlim novcima) i zove se *pero*. Prošavšèh godinah (od 1803—1814) mlogi su tarpoši ukinuti, i postale su mèsto njih manje kape, s kojima je lagše bèžati po šumi.“ — B.

IZVÈSTJE.

Medju pismi glasovitoga ruskoga pjesnika *Puškina* najdena je takøjer jedna još neizdata *opera*, pisana za litvanskoga komponistu *Angelkoma*.

*) U mojoj stražnjaj pèsmi pod naslovom „*Mužu*“ (gledaj br. 20. Danice Ilirske) ima se u redku 18. na mèsto rèèi „*jezgra*“ u nekøjih iztiskih rèè „*vatra*“ èitati.

Uèrednik i Izdavatelj Dor. Ljudovit Gaj. — Štampano pri Franji Županu u Zagrebu.

DANICA ILIRSKA,

TEČAJ III.

Dana 19. Kolovoza 1837.

BROJ 364

Die *Slaven* sind fähig in dem Gebiete ernster Wissenschaften, welche ein angestregtes Nachdenken erfordern, schnelle und grosse Fortschritte zu machen. — Ungeachtet der vorzüglichsten Anlagen der *Slaven* zum wahren Erdbürger, welcher Eigenschaft bereits Herder in seinen „Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit“ hat Gerechtigkeit widerfahren lassen, liebt der *Slawe* sein Vaterland, und verlässt es nicht so leicht, wie der Deutsche.

Bisinger.

MORAVSKA PUTOVANJA.

Od Ufona Horna.

(Iz Humoriste.)

Priatelju dragi!

Topal biaše dan, kada sam Beè ostavio — doveršismo noè na naèin staroslavenski, poklam ju biamso po modi — po franczki započeli. Iz medju beèkih mojih priateljah hitjah na zvèzdjojasnu mèseèinu — iz kitjenog salona u pivarnicu. Tu sèdiahu okolo stola valjana bratja — ustaše, kada unidoh, i davahu mi desnice; mozebiti se sada zadnji put vidismo u životu ovom. Od obalah Dona i Vistule, od Moldave i zlatonosne Suèave, iz Ungarie i Ilirie skupa se spravili biamso u Beèu — a sada se moradosmo rastiati i raziti.

Sèdiasmò jošte nekoliko urah skupa — povèdasmo jedan drugomu, kako je læpo u slavskoj domovini medju bratjom i u kuèi svojoj — pèvasmo vesele pèsmè, i žalostismo se misleèi na rastanak. Kada pozirah na ljubljene mladence, na vèrne, istinite one obraze — tada mi skoro suza dolazaše na oèi — læpo, zlatno diaèko vrème, s bogom na vèke! Bila je još tmina, kada smo išli pred vozom prèko mosta — stadosmo nedaleko od njega na jednom brežuljku, Beè biaše sav u sèdøj jutrenøj magli, a iz istoka se pomaljahu kano verhi kervave krune prvi traci izhoda! Mi se gerlismo, pèsmà se oriaše po zraku, a zlatna sunèana svètlòst,

kao grijuçi blagoslov na usève, padaše nam u oèi! Tako stojasmo otkriveni još dugo, zatim me svi èèlujø u vrate se natrag, i za mnom zveèaše turovno i polagano jedna poznata læpa pèsmica.

Prie nego stupih u kola, ugrize me nekoliko komàrah — to biaše *memento* — gradski komari nisu tako škodljivi, akoprem su otrovni.

Vozismo se èèlu uru muèeèi preko velikog Marhfelda, kojeg obimlje Dunav, kao vèkovitog svèdoka pobèditelja vladateljah svojih. Bitva pri Lai sgodi se ovdè; ja vidjah širom, kao da èe se sadsada pokazati iz magle junaèka slika *Otokara*; s razsèèenom i razgnjavljenom perjanicom — zvuèeèi u oružju pada na zemlju, umori se, i bude *Budimirom Merenbergom* pogubljen. A hiteèi oblaci, koji po modrom nebu ploviahu, èinjahu mi se, kao bèžeèe izdaice *Zaviš* i *Milota*, — biaše kip sèd i pomutjen; tad upre u njega jedna zraka, biaše suza cara *Rudolfa* nad mertvim tèlom padšèga junaka, deržave otimajuèeg i narodomòènog *Otokara*!

(*Sverha slèdi.*)

PROSVÈTJENJE.

I.

O veliki neba daru,
Da mi te je tak spèvati,
Da, ki ružno sad te taru,
Kí ti u put se žure stati,